

Major Pol/ J. Miler:

POKRETLJIVOST PEŠADIJE¹⁾

Pokretljivosti jedinica poklanjana je velika pažnja i u dosadašnjim ratovima, a pojavom nuklearnog naoružanja ona je dobila naročit značaj. Zbog značaja koji pokretljivost jedinica ima u izvođenju borbenih dejstava, pisac u članku posebno ukazuje na važnost sopstvene pokretljivosti pešadiskih jedinica. U uslovima nuklearnog ratovanja od pešadije će se zahtevati da vrši česte i brze pokrete, da se brzo koncentriše i dekoncentriše, da pravovremeno eksploatiše učinak atomskog udara, da izbegava nuklearni napad, da bude sposobna za brzo pregrupisanje, a pored svega toga da normalno učestvuje u izvođenju borbenih dejstava pri neprestanim i brzim izmenama situacije. Sve će ovo zahtevati veliku taktičku pokretljivost i sposobnost manevrovanja jedinica na bojištu.

U dosadašnjem razvoju oružanih snaga učinjeni su znatni naponi u cilju povećanja taktičke pokretljivosti jedinica. No, pretežan deo tih napora usmeren je usavršavanju transportnih — zemaljskih i vazдушnih-sredstava kao što su oklopni transporteri, kamioni i helikopteri. Pisac smatra da će ovo povećano pridavanje značaja usavršavanju raznih transportnih sredstava baciti u zasenak pravo značajnije pojma pokretljivosti, a pogotovo kad se uzmu u obzir prirodna tendencija povezivanja pokretljivosti s vrstom transporta i shvatanje da je jedinica koja nema dovoljno transportnih sredstava nepokretljiva. Međutim, svaka vrsta pokreta, nastavlja pisac, ima u određenim uslovima svoju pravu vrednost i pešadiske jedinice moraju biti osposobljene da primenjuju onu vrstu pokreta koja najbolje odgovara datim uslovima. Pred pešadiju

se postavlja kao neprekidan zadatak da do najvišeg stepena razvija svoje sposobnosti kretanja. Uspeh neke jedinice u raznim situacijama u toku rata može zavistiti od toga da li je ona u stanju da razvije veću pokretljivost od protivnika. Podvlačeći značaj pokreta, pisac naglašava da ne želi da umanjí značaj transportnih sredstava, koji je opšte poznat, ali da se pešadija ne sme osloniti isključivo na njih.

Zatim pisac postavlja pitanje da li je pešačenje neophodno u sadašnjim uslovima. Nekima može izgledati da je taj zahtev zastareo i nepotreban zbog toga što se nalazimo u veku velikog tehničkog razvoja, u kome je baš na polju transporta napravljen veliki napredak. Međutim, kao što će se videti iz daljeg izlaganja, pisac na ovo pitanje pozitivno odgovara. Kao primer on uzima američku pešadisku diviziju koja u svom sastavu ima veliki broj transportnih sredstava, ali ih još uvek nema dovoljno da odjednom pokrene sve svoje pešadiske jedinice. Usled teškoća koje će se pojaviti oko urednog zbrinjavanja i snabdevanja jedinica, za koje će biti angažovan veliki broj vozila, još će se više smanjiti njihov broj za prevoz trupa. Iстина, smatra pisac, diviziji se može dodeliti veći broj kamiona, oklopnih transportera i helikoptera za izvođenje izvesnih operacija, ali to ne može postati stalna praksa, jer se zasada ne raspolaze dovoljnim brojem transportnih sredstava. Možda će u daljoj budućnosti pešadija biti potpuno mehanizovana, ali zasada i u bliskoj budućnosti se to ne može očekivati, ako ne iz drugih razloga, a ono zbog nedostatka transportnih sredstava. Taj nedostatak nije jedini razlog zbog koga se jedinice moraju kretati peške. Pa i kad bi pešadija bila potpuno motorizovana ili prevožena helikopterima, ona u borbi mora sići sa njih da bi mogla razviti svoju punu borbenu moć.

¹⁾ Foot Mobility of Infantry by Major Paul J. Mueller, Jr., *Military Review*, SAD, novembar 1959.

U prilog svojoj postavci pisac dalje navodi da vreme, zemljište i neprijatelj mogu u velikoj meri uticati na upotrebu transportnih sredstava. Tako, naprimer, planinsko zemljište, guste šume, kao i ostalo teško prohodno zemljište mogu znatno ograničiti ili potpuno onemogućiti njihovu upotrebu. Isti taj rezultat neprijatelj može postići postavljanjem minskih polja, izradom prepreka ili svojom vatom. Ako neprijatelj raspolaze nadmoćnošću u vazduhu, on može sprečiti prevoženje na većim otstojanjima, pogotovu danju, a isto tako onemogućiti prebacivanje trupa helikopterima. Radi svega ovoga pisac smatra da je kretanje peške neophodno, pa makar jedinica i raspolagala transportnim sredstvima.

Najzad, i priroda borbenih dejstava može se suprotstaviti upotrebi transportnih sredstava. Pokret jedinica na kraćim relacijama može biti efikasniji ako se izvodi peške. Prilikom dejstava gde je potrebno ostvariti veliku tajnost, pokret transportnim sredstvima ne bi bio praktičan. To bi, naprimer, bili slučajevi infiltracije između neprijateljskih položaja, izvlačenja iz dodira s neprijateljem, pregrupisanja snaga u blizini neprijatelja, kao i u ostalim sličnim dejstvima gde korišćenje transportnih sredstava ne bi bilo najpogodnije. U svim ovim operacijama potrebna tajnost i željeni uspeh mogu se ostvariti samo pokretima peške. Prema tome, zaključuje pisac, bez obzira na to da li jedinica ima ili nema transportnih sredstava, nameće se kao konstantna potreba da se pokreti u borbenoj zoni obavljaju, peške, odnosno da pešadijske jedinice budu osposobljene za takvo kretanje.

Potom pisac postavlja pitanje uloge pokretljivosti, tj. da li ona može imati odlučujuću ulogu u borbi, da li jedna jedinica može postići veći stepen pokretljivosti peške nego protivnička, a ako može, da li to može igrati odlučujuću ulogu. Da bi na ovo odgovorio pisac se poziva na istoriju koja je puna primera u kojima je postignut uspeh baš zbog toga što je jedinica postigla veći stepen pokretljivosti. Prvi primer pisac je uzeo iz borbi koje su vođene za vreme američkog Građanskog rata između snaga Konfederacije i Unije. Snage Konfederacije pod komandom generala Džeksona, čije brojno stanje nije prelazilo 17.000 ljudi, postigle su značajne uspehe nad snagama Unije, iako su ove bile nekoliko puta veće (dostizale su nekih 70.000 ljudi). U takozvanoj Džeksonovoj kampanji (1861—

2), koja je trajala preko 7 meseci, Džekson je u potpunosti izvršio svoj zadatak. Njegove su snage pretrpele dvaput manje gubitaka nego protivničke. Pisac smatra da je Džekson postigao takve uspehe zbog toga što je pridavao naročito značaj pokretljivosti i što su njegove snage bile dobro izvežbane za kretanje. Njegova je deviza u toj kampanji bila: »Više volim da izgubim jednog čoveka na maršu nego pet u borbi.« U jednoj drugoj kampanji kad je Džeksonu pretila opasnost da bude opkoljen, on je, sa oko 2.300 zarobljenika i komorom dugom oko 13 km, izvršio marš dug preko 70 km pre protivnika koji je imao da pređe znatno kraće otstojanje. U ovoj kampanji, kako kaže pisac, opet su »noge Džeksonovih vojnika« bile odlučujuće i odnele su pobjedu, dok su se njegovi protivnici kretali sporo i neorganizovano.

Kao drugi primer pisac je uzeo nemačku invaziju na Balkan 1941 godine, kada su transportna sredstva bila dobro razvijena, ali je kretanje peške u mnogim situacijama ipak bilo odlučujuće. On ističe da je usled zemljišnih uslova pokretljivost planinskih jedinica bila jednaka ili veća od pokretljivosti mehanizovane pancer divizije, a da su pešadijske jedinice često upotrebljavane za otvaranje prolaza mehanizovanim. Tako je, naprimer, 6-ta nemačka planinska divizija lako probila dobro utvrđenu Metaksasovu liniju, i to na planinskom delu fronta za koji se smatralo da je neprolazan. Pokret peške dokazao je svoj pun značaj i u toku izvođenja operacija po močvarama i šumama istočne Evrope i Rusije.

Pisac još jednom podvlači da se u uslovima nuklearnog ratovanja veliki značaj mora pridavati pokretljivosti—i to pokretu peške—koji će u tim uslovima biti možda i jedino moguće rešenje. Zbog toga pokretljivost pešadijskih jedinica mora biti razvijena do najvišeg stepena. Dovodeći to u vezu sa stanjem u američkoj armiji, pisac ističe da postoji realna opasnost da američki vojnici, naviknuti na korišćenje velikog broja transportnih sredstava u privatnom životu i armiji, gledaju na vozilo kao jedino sredstvo pokretljivosti. On vidi rešenje ovog pitanja u razvijanju shvatanja o potrebi marševanja, odnosno u želji da se neprijatelj u tome nadmaši. Vrlo je važno da komandanti pešadijskih jedinica, a i samo ljudstvo, shvate njegovu važnost — komandanti kao sredstvo koje će im po-

moći u izvršavanju njihovih zadataka, a ljudstvo da će njegov opstanak često zavistiti od sposobnosti izvršenja pokreta.

Dalje pisac ukazuje na potrebu sticanja fizičke kondicije, koja u sklopu čitavog ovog pitanja ima vrlo važnu ulogu, pa prema tome zahteva i mnogo više pažnje nego što joj se daje. I ovdje on polazi od američkog građanina koji živi u zemlji jako razvijenog sistema transporta i koji nije sklon pešačenju. S obzirom da je mehanizacija zamenila znatan deo fizičkog rada koji bi inače razvijao snagu i izdržljivost, pisac je mišljenja da američki vojnik pri stupanju u armiju nema onu fizičku kondiciju koja se od njega traži. Ovu svoju tvrdnju on potkrepljuje iskustvom iz Korejskog rata gde je došla do izražaja »slabost nogu« američkog pešaka u poređenju sa znatno izdržljivijim domorocima. Dalje pisac navodi da su se sovjetski vojnici u toku Drugog svetskog rata isticali fizičkom kondicijom, dok su Nemci uvideli da ljudstvo njihovih oklopnih pešadiskih jedinica nema kondiciju za duže pešačenje. U pokretu kroz močvarne ili ostale rejone gde se nisu mogla koristiti vozila, ove su jedinice imale velikii broj izbačenih iz stroja zbog nedostataka kondicije. Pisac ukazuje da su ova iskustva vrlo značajna i da iz njih treba izvući potrebnu korist. Jedinice treba uvežbavati da postignu visok stepen pokretljivosti stim da po završetku pokreta budu sposobne i da efikasno učestvuju u izvođenju borbenih dejstava.

Opterećenje vojnika utiče u velikoj meri na pokretljivost trupe tako da je ona bila često smanjena zbog toga što je vojnik bio opterećen nepotrebnim stvari-

ma. Mnoge su komande u toku Drugog svetskog rata, pa docije i u Korejskom, zahtevale da trupe nose više artikala nego što je bilo neophodno. U poslednje vreme učinjen je veliki napredak u razviku lake opreme, ali treba voditi računa da se i pored toga vojnik ne opteretiti sa više tereta nego što je potrebno.

U zaključku članka pisac podvlači da je brz i efikasan pokret pešadiskih jedinica u borbenoj zoni mnogo važniji u uslovima nuklearnog rata nego što je to bio u prošlosti. Jedinice moraju koristiti najefikasnije metode pokreta, sa stalnom težnjom da postignu najviši stepen pokretljivosti. Svakako, podvlači pisac, da je jedan od tih metoda kretanje peške. Bez obzira na to što se raspolaže različitim prevoznim sredstvima, pokret peške je neophodan i u određenim uslovima može biti odlučujući.

Sposobnost za kretanje peške ne nasleđuje se, već ga jedinica stiče sistematskim vežbanjem i komandant je taj koji, shvatajući značaj pokreta, priprema svoju jedinicu i fizički i psihički da bi postigla što veću pokretljivost. On mora stvoriti brzopokretnu jedinicu, gipku, pogodnu za komandovanje i koja zadovoljava zahteve tajnosti i sigurnosti. Isto tako on treba da iskoristi sposobnost jedinice za pokret bez nepotrebnog smanjivanja njene sposobnosti za borbu i da stalno vodi računa o štetnom uticaju nepotrebnog opterećenja vojnika. Brz pokret treba da prati i odgovarajuća logistička podrška, jer se bez nje ne može postići uspeh.

S. M.

O REORGANIZACIJI NARODNE ODBRANE U FRANCUSKOJ¹⁾

Francuske Službene novine od 10 januara prošle godine objavile su naredenje koje se odnosi na opštu organizaciju narodne odbrane, a koje je doneseno na osnovu novog ustava. Objavljivanje ove reforme izazvalo je zatim, u toku sledećih nedelja i meseci, niz komentara u

francuskoj štampi koji su se, uglavnom, svodili na to da odgovore na sledeća pitanja: koji su razlozi i ciljevi ovog novog naređenja i na kojim se opštim principima ono zasniva?

Pisci navedenih članaka pokušali su da kroz kraću analizu odgovore na to, razmatrajući redom:

— dosadašnje zakone u odnosu na savremene zahteve odbrane;

— opšte principe organizacije odbrane sadržane u novom naređenju;

— državni (administrativni) sektor, vojni sektor i službu odbrane.

¹⁾ La nouvelle organisation générale de la Défense, par J. Dours et J. Duboc; Le service national, par Contrôleur général Genevey, *Revue de défense nationale*, Francuska, februar, mart, 1959 i *Le Figaro*, Paris, od 31 decembra 1958 i 31 januara 1959 godine.

Odredbe ranijih zakona u Francuskoj — a naročito zakona od 11 jula 1938 o opštoj organizaciji odbrane zemlje u ratno doba, zasnivale su se, po oceni ovih pisaca, uglavnom na:

— potpunom zakonskom odvajanju mirmiodopskog od ratnog stanja;

— određivanju takvog oblika eventualnog sukoba u kome bi se vojne operacije izvodile poglavito »u operativnoj zoni«;

— ideji dugotrajnog rata koji bi omogućio postepeno uvođenje u rat celokupnog nacionalnog potencijala Francuske.

Očigledno je, zaključuju pisci, da ovakva gledanja više ne odgovaraju i da se ne mogu primeniti u savremenim uslovima otvorenog sukoba, kao ni u slučaju stavljanja zemlje u stalno odbranbeno stanje protiv raznovrsnih oblika agresija.

U vezi sa novim zahtevima odbrane, posle Drugog svetskog rata iznošen je pred Parlament čitav niz planova i zakonskih projekata, koji su poticali ili od vlade ili su dolazili na inicijativu samog Parlamenta, a odnosili su se na probleme odbrane zemlje. Po tom pitanju donošene su mnoge izmene — pisci navode petnaest manjih reformi u posleratnom periodu — zbog čega je armija imala samo nezgoda.

Usvajanje novog ustava u Francuskoj istaklo je potrebu, po mišljenju pisaca — komentatora, za novim zakonom koji bi, s jedne strane, odgovarao novoj strukturi države, a sa druge, odražavao opšte principe na kojima danas treba da se zasniva efikasna i realistička koncepcija odbrane. Bilo je potrebno samo da se organizacija vlasti i odgovornosti pri odbrani zemlje, prilagođena savremenom tehničkom razvoju u svetu, sprovede putem jednog zakona — naređenja, koji je januara prošle godine najzad i objavljen. Po mišljenju pisaca, tri su osnovne postavke sa kojih ovo naređenje polazi:

— s obzirom na stalnost pretnje od eventualnog rata, i organizacija odbrane mora biti stalna i odgovarati kako za slučaj otvorenog tako i svakog drugog oblika sukoba;

— kako eventualni agresor može upotrebiti i nuklearno oružje, bez ikakve prethodne objave, to bi i odbrana koja bi se zasnivala uglavnom na postepenom uvođenju nacionalnog potencijala u rat bila iluzorna;

— s obzirom da agresija može uzeti raznovrsne oblike, to između civilnih i vojnih vlasti mora postojati zajednički i istovetan način gledanja na probleme od-

brane; »civilni« moraju staviti zahteve odbrane u red svojih svakodnevnih briga.

Skoro sve odredbe ovog novog naređenja okreću se, po mišljenju pisaca, oko ove tri osnovne postavke.

U odnosu na ranije zakone, novo naređenje sadrži sledeće novine:

Otsada pojam odbrane obuhvata širu definiciju s obzirom na njen cilj »da u svako doba, u svim okolnostima i protiv svih oblika agresije, obezbedi sigurnost i integritet teritorije, kao i život stanovništva«.

Osim stalnih odbranbenih mera, pred izvršnu vlast u zemlji se sada postavlja, u slučaju potrebe, i mogućnosti brzih akcija. Tako se, pored opšte mobilizacije, pojavljuje nov pojam »stanje pripravnosti«. On obuhvata naročite mere koje treba vladi da obezbede slobodu akcije, smanje povredljivost stanovništva i glavne infrastrukture (civilne i vojne) i garantuje izvođenje mobilizacije.

U toku stanja pripravnosti i opšte mobilizacije vlada ima pravo da — koristeći pravo rekvizicije — raspolaže pojedincima, materijalnim dobrima i službama, kao i da — raspodelom glavnih sredstava, — utiče na ekonomsku aktivnost zemlje. Po čl. 36 novog ustava, vlada ima pravo da u slučaju potrebe preduzme potrebnu inicijativu stim da za to tek kasnije (*à posteriori*) zatraži saglasnost Parlamenta. »Opsadno stanje se proglašava na osnovu ukaza Ministarskog saveta. Produženje njegovog trajanja preko dvanaest dana može doneti samo Parlament«.

Pravo dato vladi po pitanju angažovanja pojedinaca i korišćenja sredstava u slučaju stanja pripravnosti i opšte mobilizacije može se primeniti, pod istim uslovima, i u slučajevima naročite opasnosti (ugroženosti), besumnje manjeg značaja, ali koja bi ipak zahtevala brzu intervenciju vlade. Ta bi akcija, prema mišljenju pisaca ovih komentara, mogla biti ograničena i korišćena samo prema pojedinim, ugroženim sektorima državne aktivnosti (naprimer, strategijske sirovine, nafta, glavna saobraćajna sredstva, prekookeanski saobraćaj itd.).

Odeljak II ovog naređenja govori o pravima i odgovornostima po pitanju odbrane kako pretsednika vlade tako i ostalih ministara, kao i o prenošenju tih prava, odnosno odgovornosti. Kako je na osnovu čl. 21 francuskog ustava, pretsednik vlade odgovoran za narodnu odbranu, to on donosi opšte direktive u pogledu odbrane, vrši izbor visokog rukovodstva vojnih operacija i koordinira dejstvo svih

ministara po pitanju odbrane. U vezi sa ovim pretsednik vlade, radi proučavanja opštih problema, raspolaže jednim savetodavnim organom »Visokim savetom odbrane«. Za donošenje krupnijih odluka državnog značaja njemu pomaže tzv. »Komitet odbrane«, čiji bi samo jedan deo tzv. »Uži komitet odbrane« bio upoznat sa odlukama čisto vojnog i operativnog karaktera. Pod neposrednim rukovođenjem pretsednika vlade predviđene su još dve značajne aktivnosti: naučno i tehničko istraživanje, kao i koordinacija dokumentacije i obaveštavanja.

Na čisto vojničkom planu novo naređenje zadržava jedinstvo tri vida oružanih snaga pod komandom jednog ministra, odgovornog za sprovođenje vojne politike, tj. organizaciju, rukovođenje, pripremanje i mobilizaciju oružanih snaga, kao i vojnu infrastrukturu.

Na planu civilne odbrane istaknut je značaj civilne zaštite; u tesnoj povezanosti sa uobičajenim pojmovima održavanja javnog reda, civilna zaštita po ovoj za misli nameće potrebu za zajedničkim radom ministra unutrašnjih poslova i ministra vojske, čiji se različiti oblici saradnje ovim naređenjem i predviđaju.

Poseban akcent stavljen je na zadatak poveren ministru zaduženom za ekonomske poslove — koordinacija po pitanjima proizvodnje, sakupljanja i korišćenja glavnih izvora prirodnih bogatstava, kao i u oblasti industriskog uređenja državne teritorije.

U oblasti teritorijalne organizacije u slučaju rata naređenje predviđa u suštini dva ešelona:

— »oblast«, civilnu i vojnu, određenu s obzirom na zahteve ekonomske proizvodnje, rukovođenja i zaštite izvora snabdevanja;

— »zonu«, vojnu i operativnu, u kojoj se predviđa i prisustvo jednog visokog civilnog funkcionera, ustvari pretsednika vlade u slučaju prekida veze sa centralnom vlašću.

Vojno-operativna organizacija daje niz definicija kojima se, uglavnom, predviđaju i određuju zadaci, nadležnost i vlast glavnih i viših komandanata.

Pomenutim naređenjem se zavodi tzv. »Nacionalna služba«, koja obuhvata tradicionalnu vojnu obavezu — radi zadovoljenja potreba armije, i službu odbrane — namenjenu da odgovori potrebama civilne odbrane.

Vojna obaveza. — Ukupno trajanje »aktivne vojne obaveze« utvrđeno je novim naređenjem na 24 meseca, što ne znači da je zakonski rok služenja sada povećan sa 18 na 24 meseca. Ustvari, ovih 24 meseca obuhvatiće ono što se danas obično naziva aktivnim služenjem u pravom smislu te reči, i prirode vežbanja u rezervi. Po novom sistemu ukupna dužina trajanja vojne obaveze (od 24 meseca) biće ubuduće obično raspodeljena na više perioda — pozivanja s obzirom na potrebe službe; prvi period, najduži, odgovarao bi aktivnoj službi i on bi, u izvesnom slučaju, mogao da bude i ispod 18 meseci, stim što bi ostatak bio doslužen u toku sledećih pozivanja, tako da bi ukupna dužina trajanja od 24 meseca ostala ista za sve.

Vojna obaveza po ovom naređenju preinačuje i uopštava dosadašnji pojam ove obaveze. Ona se preinačuje utoliko što je postala različita. Iako jednake dužine trajanja za sve, vojna obaveza će se prilagođavati karakteru oružanih snaga i pojedinih specijalnih jedinica i službi. Tako jedinice za zaštitu i jedinice za intervenciju, tj. kod kojih se uvek traži određena pripravnost i koje zahtevaju kvalitet i izvesnu koheziju, zadržaće strukturu dosadašnjih aktivnih jedinica. Ljudstvo ovih jedinica služiće *odjednom* kao i dosada. Naprotiv, ljudstvo dopunskih jedinica koje se obrazuju oko postojećih jezgra, služiće periodično po mestima stacioniranja tih jedinica.

Vojna obaveza se uopštava na taj način što će buduća mobilizacija zemlje obuhvatiti manje vojnika a više civila, ali civila koji će učestvovati u odbrani unutar obučeni i disciplinovanih jedinica. Novom »Nacionalnom službom« u Francuskoj, ministar unutrašnjih poslova se zadužuje za organizovanje jedinica civilne zaštite, ministar narodnog zdravlja za sanitetsku organizaciju zemlje u slučaju rata, a ministar javnih radova i saobraćaja za mobilizaciju jedinica za održavanje komunikacija, za transport, kao i za radove opšteg značaja.

Po ovom naređenju vlada je zadržala pravo i mogućnost da u izvesnim prilikama pozove ili zadrži pod oružjem i duže od ovog roka sve ljudstvo podvrgnuto vojnoj obavezi ili jedan njegov deo.

Služba odbrane. — S obzirom da se prvi deo »Nacionalne službe« — vojna obaveza — sada završava najkasnije u 37 godini (umesto 47 kako je bilo ranije),

to će građani potom — pa sve do svoje 60 godine — biti prebačeni u službu odbrane, drugi deo »Nacionalne službe«, koja će zameniti mnoge kategorije predviđene ranijim zakonima, kao: jedinice specijalne namene, specijalne korpusne, osoblje pasivne zaštite itd.

Sama služba odbrane je namenjena da zadovolji sve potrebe odbrane zemlje koje nisu strogo vojničke prirode. Ona treba

da omogućí održavanje izvesnog osoblja u njegovoj stručnosti, stavljanje pod oružje izvesnih formacija neophodnih, naprimer, civilnoj zaštiti (jedinice za raščišćavanje, dekontaminaciju, snabdevanje), infrastrukturi (jedinice za opravku komunikacija), ili službi spasavanja (sanitarne ekipe).

V. H.

STRATEGISKI ZNAČAJ ŠVAJCARSKE U DANAŠNJE DOBA

3

U poznatom švajcarskom vojnom časopisu, kao i časopisu NATO-a objavljeno je nekoliko članaka na gornju temu.¹⁾ U njima autori iznose svoja mišljenja po pitanju odbrane Švajcarske od eventualne agresije.

Danas se malo govori o vojnom značaju Švajcarske za odbranu Zapada verovatno zbog njene neutralnosti. Ali možda bi se moglo predvideti da bi ta neutralnost bila i napuštena u eventualnom budućem ratu. Švajcarska ne može da očekuje da bi eventualni agresor ostavio nepovređenu njenu neutralnost, jer teritorija Švajcarske predstavlja »prirodan strategijski bastion«, vrlo značajan za linije odbrane zapadnih zemalja. Zvanični stav Švajcarske jeste da bi samo agresija jednog od postojećih blokova na njenu teritoriju izazvala njeno momentano i automatsko pristupanje onom drugom. I pored toga što autori članka pretpostavljaju razne moguće slučajeve neutralnosti u eventualnom ratu, njihov je zaključak da bi Švajcarska u budućem ratu ipak bila angažovana verovatno na strani zapadnog bloka, iako ona danas zvanično nije član NATO-a.

Autori dosta opširno razmatraju i navode niz primera iz dalje i nedavne istorije iz kojih se vidi u kom je stepenu neutralnost Švajcarske povoljno ili nepovoljno uticala na razvoj pojedinih operacija. Polazeći od stava da nema apsolutne strategijske važnosti jedne teritorije, već da ona zavisi od određenih uslova, kao i da tajna strategije leži u veštini očuvanja sopstvenih komunikacija (stav Zominija), autori objašnjavaju strategijski značaj teritorije Švajcarske, koju oni nazivaju »dvostrukim krilnim strategiskim

položajem«. Taj bi položaj delio snage eventualnog napadača i kanalisao ih na dva odvojena pravca, čime bi ga primoravao da grupiše svoje snage što bi predstavljalo vrlo povoljan cilj za atomski napad branioca i izvođenje protivofanzivnih dejstava. Uticaj »švajcarskog bastiona« osećao bi se, prema njihovom mišljenju, na severu do linije Ulm-Stuttgart-Karlsruhe, a na jugu u čitavoj dolini reke Po. Bez osvajanja ili neutralnosti (što je po mišljenju autora malo verovatno) Švajcarske, ofanziva dolinom gornjeg Dunava ili preko Švarcvalda imala bi svoje levo krilo jako izloženo eventualnom protivudaru branioca sa pravca Šafhauzen-Ulm ili Šafhauzen-Stuttgart. Isti slučaj bio bi i pri eventualnom forsiranju Rajne uzvodno od Karlsruhe, kao i pri prodoru preko severozapadne Švajcarske u pravcu Grenobla. Isto bi tako veliki broj komunikacija u svim pravcima, a posebno onih koje povezuju južnu Nemačku i severnu i istočnu Francusku sa severnom i severozapadnom Italijom imao ogroman značaj za manevar braniočevih snaga. Taj bi se značaj još i povećao probijanjem tunela kod Velikog Svetog Bernarda, a eventualno i drugih. Iz ovoga i proizilazi zaključak autora da bi doprinos švajcarskih oružanih snaga, kao i prednosti »švajcarskog bastiona« i njenih komunikacija uspešno nadoknadio rđave strane znatno proširenog fronta braniočevih snaga.

Ovakav strategijski značaj imala je teritorija Švajcarske u istoriji u nizu ratova. Trka dvaju svetskih blokova u naoružanju usmerena je, po njihovom mišljenju, u tri pravca: povećanju destruktivne moći — uvođenjem atomskog i raketnog naoružanja, napretku vazduhoplovnih, kao i motorizovanih kopnenih snaga. Već dosada ostvarena postignuća u tom smislu, iako utiču na procene strategiskog zna-

¹⁾ *Revue militaire suisse*, januar, februar, mart, april 1959 i *Revue militaire générale*, Francuska, br. 3 za 1959 godinu.

čaja pojedinih teritorija, samo se u manjem obimu — smatraju autori — mogu odnositi i na strategijski značaj Švajcarske. U pogledu eventualnog dejstva mogućnog agresora mogli bi se, prema njihovom mišljenju, predvideti samo sledeći slučajevi: da se švajcarska teritorija iskoristi za brz prodor u cilju napada na protivnika s boka ili iz pozadine, da se okupira deo švajcarske teritorije sa ciljem napada na odvojene delove snaga suprotne strane, kao i slučaj direktnog napada na celu teritoriju Švajcarske sa ciljem njene potpune okupacije.

U sva tri slučaja autori predviđaju da bi eventualni napad, zbog male i dosta plitke švajcarske teritorije, bio izveden u kombinaciji atomskih udara, vazdušnih desanata i direktnog napada motorizovanih kopnenih snaga na granicu Švajcarske sa osnovnim ciljem neprijatelja da ovlada njenim vitalnim centrima i osnovnim komunikacijama. Međutim, švajcarsko zemljište primoravalo bi eventualnog agresora da dejstvuje ograničenim (manjim) snagama i po izrazito kanalisanim pravcima.

Napredak moderne tehnike zahteva, po mišljenju autora, potpunu reviziju ranijih strategiskih i operativnih koncepcija uopšte. Jednu od osnovnih karakteristika predstavlja znatno ograničenje pokreta velikih kolona, kao i veliko grupisanje trupa. Ove karakteristike budućeg rata zahtevaju da se švajcarske odbranbene snage podele i rasporede po celoj teritoriji i da tako raspoređene dejstvuju prema neprijatelju, koristeći zemljište u operacijama kao svog osnovnog saveznika.

Odbrana ima uvek dve faze: statičku, koju karakteriše vatra koja treba da onemogući pokret napadaču i aktivnu, koju karakteriše pokret — protivnapad i gonjenje. U vezi s tim na celoj teritoriji Švajcarske trebalo bi organizovati, po mišljenju autora, linije i centre uporne odbrane koji bi poslužili kao osnova za obe faze odbrane. Ove linije i centri organizovali bi se na položajima geografski podesnim za odbranu.

Postojeći objekti stalne fortifikacije, i pored toga što ih je već i za vreme mira teško sakriti od očiju neprijateljske obaveštajne službe, imaju i dalje određen značaj u organizaciji odbrane, jer joj pružaju bolje mogućnosti, odnosno nepovoljno utiču na tempo napada i ostvarenje njegovih ciljeva.

Autori pridaju poseban značaj već ranije poznatim i planiranim merama razaranja industriskih objekata, mostova, tu-

nela, drumova i železničkih puteva, centara veze i uopšte svega onoga što nije neophodno za život stanovništva u Švajcarskoj. Predviđajući takva rušenja u slučaju eventualne agresije, autori navode da je i to bio jedan od razloga zbog čega u toku Drugog svetskog rata fašistički agresori nisu izvršili napad na Švajcarsku, — pošto su se, tvrde oni, bojali da će naići na potpuno razorenu zemlju koja im ne bi mogla ničemu koristiti.

Autori dalje smatraju da podzemna skloništa i prirodne pećine i stene imaju veliki značaj pri ovakvoj koncepciji odbrane. Poželjno bi bilo kad bi se ovakvi objekti nalazili u blizini centara i linija unapred pripremljenih za odbranu, a mogli bi biti i vrlo široko korišćeni kao skloništa za materijal ili ljudstvo.

S obzirom na teškoće u pogledu pokreta i grupisanja trupa, kao i na potrebu da se brani čitava teritorija Švajcarske, autori, posle zemljišta, smatraju pešadiju osnovnom snagom odbrane. Opremljena najboljim i najmodernijim protivoklopnim oružjem, dirigovanim projektilima i taktičkim atomskim oružjem, rastresito raspoređena po celoj teritoriji Švajcarske, ona bi bila u stanju da preživi početne atomske udare i da najefikasnije pruži otpor napadaču.

Mogućnosti Švajcarske za masovnu upotrebu oklopnih sredstava su, po mišljenju autora, vrlo male, pre svega zbog male teritorije, a i zbog skupoće ovog oružja. Malom taktičkom atomskom oružju u rukama pešadije autori pridaju daleko veći značaj i po njima izlazi da se Švajcarska već interesuje za kupovinu (od Francuske ili Švedske) ili sopstvenu proizvodnju takvog oružja.

Opšta karakteristika budućeg dejstva švajcarskih oružanih snaga u eventualnom ratu, po mišljenju autora, sastojala bi se u oštupanju od principa da celokupne snage budu skupno upotrebljene, i u primeni principa dejstva odvojenih manjih grupa, na odvojenim pravcima, linijama i centrima odbrane. Ovaj bi princip odgovarao i sadašnjem miliciskom sistemu oružanih snaga Švajcarske. Fizičku, psihičku i intelektualnu pripremu naroda trebalo bi, prema tome, podrediti ovom principu odbrane. Autori smatraju da je Švajcarska u stanju da angažuje pola miliona vojnika za svoju odbranu. Dosadašnji način obuke vojnika i oficira omogućuje, po njihovom mišljenju, da se oni pripremaju za budući rat na onoj teritoriji gde će se i boriti. To ima ogromnog značaja za detaljno upoznavanje zemlji-

šta, a istovremeno se za vreme izvođenja vežbi ljudstvo može koristiti i za fortifikacijsko uređenje tog zemljišta za borbu. Navedeni principi odbrane i izvođenje obuke na stvarnom zemljištu omogućuju da se niz mera i priprema za rat izvede u miru, što u uslovima savremenog rata ima primaran značaj.

Odbrana na odvojenim delovima teritorije omogućuje, po mišljenju autora, i organizaciju otpora u pozadini napadača na već okupiranoj teritoriji. S obzirom da će verovatno ciljevi napadača biti komunikacijski i industrijski centri, i s obzirom na planinski karakter celokupne teritorije Švajcarske, uslovi za vođenje partizanskog rata bili bi vrlo povoljni i ovakvom načinu odbrane autori pridaju poseban značaj. Oni se zalažu za to da taktika partizanskog ratovanja i aktivan rad na organizovanju ovakvog načina odbrane zemlje postanu predmet rada posebne ustanove u vidu »Državne komisije za odbranu okupirane zemlje«. U prikazu brošure »Odbrana Švajcarske« ističe se da autor ove brošure posebno poglavlje posvećuje razmatranjima mogućnosti partizanskog ratovanja u Švajcarskoj, u uslovima savremenog rata.

Odbranu sa linija i iz centara ranije pripremljenih i odbranu na okupiranoj teritoriji autori smatraju kao dva osnovna elementa odbranbenih planova Švaj-

carske. Treći osnovni element predstavljala bi civilna zaštita, čiju bi osnovu činila skloništa od dejstava sredstava za masovno uništavanje. Za njihovu izradu u vreme mira potrebno je angažovati čitavo stanovništvo, jer bez njegovog aktivnog učešća, uz angažovanje samo odgovornih po jedinaca i ograničenih sredstava, nije moguće, po mišljenju autora, ni približno ostvariti zahteve koji se pred ovu zemlju postavljaju. Široko angažovanje stanovništva u organizaciji civilne zaštite moguće je samo ako čitavom stanovništvu Švajcarske bude jasno da se i pored postojanja tako snažnih sredstava za masovno uništavanje, uspešan otpor eventualnom agresoru može organizovati i pružiti. Autori kritikuju nedovoljan rad odgovarajućih ustanova na propagandi i objašnjavanju ovih pitanja i zalažu se za izvesne organizacione izmene u njima. Oni izvide zaključak da bi jedino ovako postavljena odbrana Švajcarske imala određen strategijski značaj za odbranu kako sopstvene teritorije, tako i Zapada. Iako Švajcarska nema sredstava za odmazdu, ona bi mogla aktivno da doprinese »štitu« Zapada, pri čemu bi imala zadatak da organizuje odbranu Centralnih Alpa, kao i civilnu zaštitu, dakle, učestvovala bi, po njihovom mišljenju, u dva od tri osnovna elementa plana odbrane NATO.

S. O.

General Paolo Supino:

EVOLUCIJA POJMA REZERVA¹⁾

Raspravljajući najpre o pojmu koncentracije snaga, pisac je mišljenja da je primena savremenih oružanih snaga u operacijama na kopnu utisnula operativno-jaki praksi novo obeležje, čija je osnovna crta način na koji se danas ostvaruje koncentracija snaga, odnosno neposredna taktička radnja i sve moguće posledice u vezi sa koncentracijom. S druge strane, poznata je činjenica da rat nije pogodan za eksperimentisanje, a najmanje je ono dozvoljeno kod najobaveznijih postupaka. Zbog toga se uvek nastojalo da se u miru stvori nešto novo, a pošto to novo mora biti originalno po zamisli, ono se ne može — logički — zasnovati na normama ra-

njih postupaka. Novo se stvara, opšte uzevši, obrazloženjem i načelnim diskusijama o tome da li ono zadovoljava uslove i potrebe oružanih snaga, a upotpunjuje se neprekidnim upoređivanjem sa postavkama koje su već u praksi kako bi se utvrdilo šta treba dopuniti ili ispraviti, a šta menjati.

Što se tiče koncentracije snaga, pisac je mišljenja da zamašan razvoj naoružanja i ostalih borbenih sredstava, u obliku najmoćnijih, najpokretljivijih i najbržih oruđa neverovatno podiže efikasnost i uslovljava naglu evoluciju kako operativnih tako i taktičkih postupaka. Ne može se, naprimer, tvrditi da više nisu prihvatljive koncepcije za vođenje boja koje su itekako odgovarale kad se borbeni pređak sastojao pretežno od pešaka naoru-

¹⁾ Generale Paolo Supino: L'evoluzione della nozione di riserva, *Revue militaire générale*, Francuska, Pariz, jul 1959.

žanih samo individualnim oružjem (nacionalni ratovi u 19 veku) ili, vremenski bliže, od pešaka podržanih skromnim naoružanjem odeljenja, a koji su još uvek predstavljali homogenu masu (početak Prvog svetskog rata). Danas je kolektivno oružje, oružje podrške, apsolutno nadmoćno nad individualnim; mehaničkim transportom obuhvaćeni su i ljudi i naoružanje, posluga se osetno smanjila; te je, po mišljenju pisca, postalo besmisleno ceniti efikasnost oružanih snaga prema broju ljudi i konja, kao što se to radilo pre nepunih pedeset godina. Sem toga, avijacija uzima sve važnije učešće u takozvanim operacijama na zemlji.

Na osnovu ovakvog razmišljanja pisac izvodi zaključak da se nekadašnji ratnik pretvorio u poslužioca oružja ili u vozača vozila, da je njegov fizički doprinos podređen znatno podignutom umnom doprinosu i da se koncentracija snaga — koju je ranije predstavljalo okupljanje što većeg broja pušaka, tj. ljudi, na određenom mestu i u određeno vreme — danas postiže sticanjem vatrenih putanja sa raznih pravaca na jednom mestu. Ukratko, koncentracije vatre, putem kojih se ostvaruju koncentracije snaga, postale su istinski činioci operativnih postupaka. Pomoću njih je moguće, uz primenu mehaničkih vozila, taktičkih postupaka i odgovorajućih borbenih poredaka, kontrolisati, i to u taktičkim okvirima, desetine pa i stotine kilometara prostora. Na taj se način mogu ostvariti, pomoću savremenih vatrenih sredstava, dugi krakovi koji omogućuju gipko dejstvo u smislu lakog prebacivanja — manevrovanja vatrom s jedne grupe ciljeva na drugu, a da pritom vatrena sredstva kojima se to postiže ostanu daleko od osetljivih zona. Ovim se krakovima može obuhvatiti širok prostor i ograničiti prilaz borbenom poretku, što nikako ne isključuje i mogućnost angažovanja tih vatrenih sredstava i u neposrednom gađanju bliskih ciljeva.

Gustina i trajanje koncentracija vatre predstavljaju moć pomenutih krakova. Pisac je mišljenja da se koncentracije velike moći, naglo ostvarene od strane daleko raspoređenih izvora, ne mogu izdržati, niti je danas moguće uspešno im se suprotstaviti. One, dakle, utiču na postepeno eliminisanje neposrednog udara kao odlučujućeg elementa u borbi i dosada neophodnog završetka taktičkih postupaka.

Pored mogućnosti koncentracije vatre, pisac navodi još jednu karakterističnu posledicu nastalih promena u razvoju

oružanih snaga, naoružanja i opreme. Radi se o pokretljivosti jedinica koja je danas mnogo veća nego ikada ranije. Njom su jedinice dobile mnogo veću moć neposrednog prilagođavanja najrazličitim situacijama i — kako je pisac naziva — operativnu dinamičnost koja ih čini sposobnim da vrlo brzo okrenu te situacije u svoju korist, dajući svakoj fazi borbe veoma brz tempo i namećući slabije opremljenom protivniku neobično brzo sopstvenu inicijativu.

U tim se uslovima javlja, između ostalog, i nova koncepcija načina na koji rezerva izvršava svoju ulogu, a koja je u prividnoj suprotnosti sa dosadašnjom. Pisac zastupa gledište da će rezerva u budućnosti sve više primenjivati improvizovane postupke, umesto da izvršava zadatke dodeljene joj još u početku operacije. On smatra da je danas već sasvim preživelo shvatanje po kome se rezerva sastoji od mase pešaka i konjanika, koji — izdvojeni od jedinica neposredno angažovanih u borbi — čekaju s puškom »k nozi« trenutak kad će komandant smatrati korisnim da ih aktivira. U svim savremenim armijama intervenisanje u iznenadnim situacijama poverava se jedinicama koje su već angažovane u borbi ili koje se izvlače sa pomoćnih pravaca na kojima njihovo dejstvo u datoj varijanti nije neophodno. Ne postoje, tvrdi pisac, druge mogućnosti da se pariraju sva iznenađenja i neočekivani obrti kojima obiluje savremena borba. Uostalom, takvo shvatanje je već i dosada bilo zastarelo u artiljeriji, u kojoj se vatrena sredstva ne ostavljaju u rezervi, sem uobičajenih izuzetaka. Na taj način se povećavaju vatrene mogućnosti angažovanih jedinica. Slična shvatanja su i za formiranje rezervi pri upotrebi oklopnih jedinica, avijacije i vazdušno-desantnih jedinica.

Razumljivo je, razmišlja dalje, pisac, da potreba za funkcijom rezerve ostaje. Komandant će i ubuduće morati da interveniše, no to će se intervenisanje ostvarivati raznim načinima što će zavisiti od konkretnih mogućnosti oružanih snaga. Nema sumnje da će se to intervenisanje sve više preobražavati u manevar masovnom vatrom. Pri tome će se vatreni izvori sve više udaljavati od ciljeva, ali to neće negativno uticati na efekat vatre.

Funkciju rezerve, dakle, kao sredstva pomoću koga komandant utiče na razvoj i tok borbe, po mišljenju pisca, ne treba više shvatati kao pokretanje i stavljanje u akciju novih jedinica, već kao manevar

elemenata borbenog poretka već angažovanih u borbi, kao novo dodeljivanje zadataka jedinicama, odnosno kao manevar vatrom. Osnovni problem upotrebe rezerve ne sastoji se više u utvrđivanju procenta njene jačine u odnosu na veličinu jedinica koja je formira, niti određivanju jedinica iz kojih će se ona sastojati, polaznog i sledećih položaja sve do trenutka njene upotrebe. Umesto toga u savremenom boju je bitno predvideti, kombinovati upotrebu snaga i upravljati vatrom na takav način da se pravovremeno može odgovoriti na svaku promenu situacije.

Nova koncepcija imaće različite posledice. Uloge i dužnosti u borbi, bilo da je cilj taktički uspeh ili pobjeda kao rezultat operacije, poprimaće sadržaj različit od onoga na koji se naviklo i koji se još uvek, u širokim srazmerama, smatra vaļjanim.

Od borca pojedinca se, prema mišljenju pisca, više ne traže isključivo fizička snaga i lična hrabrost kao elementi neophodni za individualnu akciju, čija je završna faza direktan sudar s borcem protivničke strane. Borba više nije splet pojedinačnih sukoba kao nekad, niti frontalni sudar delova u borbenom poretku. Od borca se danas traži da u vrlo teškim uslovima opslužuje tehniku (naoružanje i vozilo), da u osetljivim i delikatnim situacijama održava njenu efikasnost kako bi svakog trenutka bila u stanju da stupi u dejstvo prema zahtevu i naređenju starijina.

Taktički uspeh, nastavlja svoja razmišljanja pisac, nije više neposredan i isključiv rezultat ličnih doprinosa mase boraca, već nadmoćne taktike kolektiva koja se javlja kao plod mnogih činilaca i koja dobrim delom zavisi od tehničkih mogućnosti naoružanja. Analogno tome, pobjeda kao rezultat operacije nije posledica samo lokalne taktičke nadmoćnosti, već integracije većeg broja odvojenih akcija koje su, pojedinačno uzete, nepotpune, ali se srčano i majstorski izvode, i čiji se okviri proširuju sve dok se ne dostigne okvir strategiskog plana. Vođenje boja na takav način zahteva znatnu autonomiju pojedinih izvršilaca u taktičkom pogledu na svim stepenima komandovanja, ali, s druge strane, i veoma striktno rukovođenje u celini.

U iznetim uslovima upotreba jedinica svih stepena izjednačuje se sa stvarnom decentralizacijom, a kontrolisanje akcije kao celine prelazi u domen komandovanja viših stepena. Na taj se način proširuju operativne mogućnosti, prostorni okviri

se povećavaju, a tempo operacije podiže. Akcija koja se samo koordinira i koja se izvodi na širokom prostranstvu iziskuje decentralizaciju sredstava. To se postiže objedinjavanjem jedinica raznih rodova u jednu celinu. Umesto principa homogenosti naoružanja, koji je ranije vredeo kao pravilo koje se ne sme prenebregnuti, na taktičku pozornicu stupa naoružana borbeno (taktička) grupa koja se sastoji iz jedinica raznih rodova. Pisac potseća na to da se stvaranjem taktičkih grupa, pored ostalog, duboko menja vrednost klasičnog naoružanja kao i načelo jednovrnosti jedinica. Jednovrnost više ne postoji čak ni u osnovnim (vatrenim) jedinicama pošto su i one zasićene najraznovrsnijim naoružanjem i specijalistima.

Što se tiče upotrebe rezerve stvar se svodi na prelaženje sa određivanja zadataka na početku boja na upravljanje njenim dejstvom, to jest od relativno pasivnog stava, bar za vreme određene taktičke epizode, ka dinamičnom procesu stalne aktivnosti. Neprekidno prilagođavanje odvija se sa manje teškoća nego kad se zadaci određeni na početku neke taktičke faze moraju iznenadno menjati usled nepredviđenog razvoja događaja. U krajnjoj liniji rezultat takvog prilagođavanja je stvaranje vrlo efikasnih i trajnih mogućnosti za laku intervenciju komandi i njihov uticaj na dalji pozitivan razvoj boja. Koncepcija rezerve u klasičnom smislu, koja se nesumnjivo stvarala radi same sebe, ne može, po mišljenju pisca, da se održi pred konstatacijom da postoje ogromne mogućnosti uzajamnog dejstva kombinovanih kopnenih i vazduhoplovnih snaga kojima se može intervenirati u svakoj situaciji. Da bi to dejstvo bilo efikasno, ono mora biti munjevito i silovito. Ustvari, munjevitost i silina dejstva su funkcije pokretljivosti, brzine kretanja, dometa naoružanja, smanjenog vremena intervencije, kao i energičnosti kojom se izvodi svaka pojedina akcija. Ovim osobinama se naročito ističu mehanizovane i oklopne jedinice, avijacije jedinice koje se transportuju vazduhom, vodene i slobodne rakete. Zbog toga se, po mišljenju pisca, iznete koncepcije mogu najšire primeniti baš kod tih jedinica. Drugim rečima, ukoliko se tako značajno pitanje kao što je upotreba rezerve želi dalje obrađivati, onda treba poći od poznavanja mogućnosti savremenog naoružanja i oružanih snaga uopšte, pa na tome zasnovati i nove postupke. A tome pitanju je potrebno zaključuje pisac, zaista znalčki prilaziti. Seš

KNJIGE

Sanitetski pukovnik **dr Dorđe Dragić**, **SANITETSKA SLUŽBA U PARTIZANSKIM USLOVIMA RATOVANJA**, ~~izdaje~~ ~~Vojne biblioteke — naši pisci~~ **VIZ-a JNA »Vojno delo«**, Beograd 1960, 307 strana sa 9 skica i 57 fotografija, cena 550 dinara.

Sanitetsko iskustvo iz našeg NOR-a je značajan faktor naše odbranbene moći. Da bi i ubuduće odigralo takvu ulogu neophodno je da ga usvoje ne samo naši sanitetski radnici i vojne starešine već i ceo narod. Ova iskustva jasno pokazuju koliko bi bila korisna u eventualnom budućem ratu, a naročito ona koja se odnose na izgradnju i korišćenje konspirativnih bolnica, podzemnih skloništa, korišćenje raznih improvizacija i sl.

Knjiga ne daje sva rešenja problema sanitetske službe u budućem ratu, ali svakako pruža orijentaciju u pogledu organizacije rada u određenim uslovima, a obrađuje sledeće probleme: sanitetsko obezbeđenje partizanskih jedinica, higijensko-epidemiološko obezbeđenje u par-

tizanskim uslovima i sanitetsko snabdevanje.

Dr Milivoje Perović, TOPLIČKI USTANAK 1917, drugo prerađeno i dopunjeno izdanje biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda«, **VIZ JNA »Vojno delo«**, Beograd, 1959, 396 stranica, 6 skica, — cena 600 dinara.

U delu je obrađen ustanak na jugu Srbije, februara 1917, koji je buknuo pod teškim uslovima bugarske okupacije. Autor je uspeo da zahvati pitanja kao što su: stanje na okupiranoj teritoriji i uslovi za ustanak, tok ustanka i organizacija ustaničke vojske, neujednačen stav ustaničkih vođa o pitanju koncepcije ustanka, plan i protivdejstva okupatora, događaji posle ugušenja ustanka i zločini okupatora.

U ovom dopunjenom izdanju iskorišćeni su naknadno pronađeni (u arhivama u Sofiji) ustanički i okupatorski dokumenti i dnevnici ustaničkih vođa, među kojima i autentični dnevnik Koste Vojinovića.

ČASOPISI

VOJNI GLASNIK

Br. 1/1960

Potpukovnik Manojlo Babić: *Oklopna četa u zatvaranju breše stvorene atomskim udarom*

U članku se razmatra vrlo aktuelna problematika dejstva oklopne čete u savremenim uslovima: mere koje se preduzimaju u pripremnom periodu odbrane; izbor mesta za posedanje položaja pri zatvaranju breše; dolazak oklopne čete na položaj za zatvaranje breše i neki od mogućnih metoda dejstva čete pri zatvaranju breše.

Major Miodrag Ruml: *Dejstvo artiljerije noću bez korekture*

Autor obrađuje aktuelnu temu i iznosi iskustva do kojih se došlo pri noćnim vežbama u pogledu kretanja, pripreme i dejstva artiljerije i to kad nema vremena da se pripreme izvedu danju — što će biti čest slučaj u uslovima savremenog rata.

Major Novo Čivša: *Zaprečavanje zimi*

U članku su obrađena ova pitanja: karakteristika zime u našim uslovima, uticaj snežnog pokrivača na saobraćaj vozilima, primena pojedinih vrsta prepreka i fortifikacione prepreke sa primerom organizacije rada.

Potpukovnik Severin Nemeč: *O zoni sigurnosti*

Autor razmatra pitanja koja napadač treba da proceni pri upotrebi atomskog

oružja po prednjim delovima branioca, a da pritom ne nanese gubitke sopstvenim snagama. Ukazuje se takođe i na postupak branioca u takvom slučaju.

Pored ovih »Vojni glasnik« donosi i sledeće članke:

Major Ratko Anđelković: *Otkrivanje neprijatelja po tragovima na snegu*

Potpukovnik Ante Bačinić: *Proveravanje obučenosti vojnika — jedno mišljenje*

Kapetan I klase Branko Nešić: *Priprema komandira voda u artiljeriji za nastavu iz taktičke obuke*

Poručnik Bogdan Berić: *Obuka u nišanjenju na pav topu 20 mm M 38 (četvo-rocevnom)*

Kapetan I klase Žika Vujanić: *Radio-disciplina u oklopnim jedinicama*

Major Dimitrije Lupinka: *Korektura pomoću korekturnika i mreže sa dvostranim osmatranjem*

IZ NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA

Pukovnik Vukašin Brajović: *Formiranje i neka dejstva brdske baterije Druge proleterske divizije*

Major Rade Guberina: *U okupiranim gradovima Jugoslavije*

IZ RAZNIH DOMENA

Kapetan Vojislav Vukićević: *Boja u vojničkom životu*

Kapetan I klase Vlado Vukašinović: *Izgradnja fiskulturnih poligona*

PRIKAZI KNJIGA

Pukovnik Novo Matunović: Prikaz knjige »Anegdote«

IZ INOSTRANIH ARMIJA

»Evakuacija ranjenika na planinskom zemljištu« (Š. H.)

»Radar za otkrivanje položaja minobacača«

»O radioaktivnom taloženju«

Taktičko-tehničke i druge novosti

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK BR. 1/1960

General-major avijacije — pilot Enver Čemalović: *Neki pogledi velikih sila na upotrebu taktičkog vazduhoplovstva u budućem ratu*

Pisac razmatra koncepciju budućeg rata ističući da će biti integralan, po zahvatu na celoj teritoriji sa masovnom upotrebom ljudi i tehnike. Na osnovu toga razrađuje zakon kontinuelnosti upotrebe sredstava i pristupa detaljnoj analizi nekih gledišta o upotrebi taktičkog vazduhoplovstva. On razmatra i strategisko izvidanje i iznenađenje, izbor ciljeva, neposrednu i posrednu podršku.

Pukovnik avijacije Vladimir Bakarić: *ABH odbrana aerodroma*

U članku se obrađuje niz praktičnih mera počev od lične, kolektivne i kolektivno stručne odbrane. Naročito se insistira na značaju lične zaštite u smislu preventivne, još za vreme mira izvršene obuke, i snabdevanja.

Major avijacije — pilot Momčilo Nikić: *Noćna dejstva lovaca bombardera po pomorskom desantu*

Članak je isključivo iskustven. Pisac ulazi u analizu svih uticajnih elemenata (svetla noć, mračna noć, sumaglica) na noćno dejstvo po pomorskim objektima i adekvatno praktičnim zahtevima takvih dejstava daje konkretne mere za njihovu organizaciju.

Sem ovih časopis donosi i sledeće članke:

Major avijacije Ilika Beko: *Neka pitanja izviđačke obuke u jedinicama borbenih avijacije*

Pukovnik avijacije Blažo Kovačević: *Neka zapažanja iz rešavanja taktičkih zadataka na ispitima za činove*

Potpukovnik avijacije Radivoje Lazarević: *Priprema aerodroma i jedinica za rad preko zime i čišćenje snega na aerodromu*

Doktor nuklearnih nauka Milorad Mladenović: *Aparati za dobijanje termonuklearne energije*

Vazduhoplovno tehnički pukovnik Miro Boras i pukovnik avijacije — pilot Stevan Roglić: *Uređaji za lansiranje vođenih projektila*

Vazduhoplovno tehnički kapetan I klase ing. Pavle Drakulić: *Primena i eksploatacija raketnih motora u vazduhoplovstvu*

Vazd. tehnički kapetan ing. Želimir Dobovišek: *Uzroci neispravnosti ležaja sa kotrljanjem*

Vazd. tehnički potpukovnik Ivica Kuhnec: *Gubitak remanentnog magnetizma kod vazduhoplovnih generatora*

Vazd. tehnički kapetan I klase Dušan Kisa: *Najčešća profesionalna oboljenja pri radu*

Pored toga časopis donosi i prikaze članaka iz inostranih armija.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK BR. 2/1960

Petar Budisavljević: *Karakteristike i primena artiljerijskih osvetljavajućih zrna*

U članku su izneti osnovni principi i način primene osvetljavajućih zrna. Izlaganje je praćeno praktičnim primerima.

Tehnički potpukovnik Anton Černe: *Glavna razvodna kutija tenka M-47*

U članku se obrađuje regulisanje i princip rada u svim fazama glavne razvodne kutije.

Tehnički major Bojan Naumovski: *Materijalno poslovanje trupnih tehničkih radionica*

U članku se izonosi šta obuhvata materijalno poslovanje; način poslovanja tehničkim sredstvima; način poslovanja materijalnim sredstvima; kako se vrši izdavanje, dugovanje, pravdanje i rashodovanje utrošenog materijala i daje se uput-

stvo za popunjavanje dokumentacije koju vode tehničke radionice.

Tehnički pukovnik Strahinja Lazarević: *Savremena mehanizacija kopnene vojske i tendencija njenog daljeg razvoja*

U članku se na vrlo popularan način objašnjava pojam, potreba i organizacija savremene mehanizacije kopnene vojske i iznose se pojedine grupe raznovrsnih mašina za potrebe vidova, sa kratkim tehničkim karakteristikama i tendencijom njihovog daljeg razvoja.

Sem navedenih časopisa donosi i sledeće članke:

Ing. Milan Milivojević: *Kontrolna geometrijska ispitivanja pri građenju puteva i aerodroma (II deo)*

Tehnički kapetan I klase ing. Bojan Vandot: *Tehnički problemi otpornosti fortifikacijskih objekata*

Ing. Vladimir Mudri: *Merenja na visokofrekventnoj radarskoj glavi*

Potpukovnik jedinica veze Mićo Đurović: *O uzrocima nekih kvarova na radiouređajima u oklopnim jedinicama*

Ing. Vojislav Babić: *Sunčana baterija — novi izvor električne energije*

U rubrici »Naučne i tehničke novosti i zanimljivosti« objavljeni su članci:

Artiljerija u atomsko doba

Savremeni telefonski prenosi — kanali

Radari sa neprekidnim zračenjem

Nove računске mašine sa poluprovodničkim i magnetnim elementima

Kako je Lunjik III snimio Mesec

Avion na atomski pogon

Usavršavanje mlaznih motora